

Archeologie středověkého a novověkého města

1. Archeologie historických urbánních sídel - terminologie, metody studia, prameny a literatura.

Urbanizace

- **Středověké město** – specifický typ sídelního útvaru, který se vyvinul během kolonizace:
  - 1) vysoká koncentrace obyvatelstva uvnitř hradeb
  - 2) funkce – hospodářská: řemesla, obchod (trh – směna)
    - administrativní: městská samospráva (rychtář, městská rada, jíž předsedal purkmistr)
    - sociální: měšťanstvo
    - kultovní: vzdělání (městské školy), církevní instituce (fary, kostely)
- **Geografické hledisko** – prostorová koncentrace obyvatelstva a jeho aktivit do měst: terénní podmínky, dálkové komunikace
  - 1 ha = 60 až 150 osob (i 100 – 200), 1 rodina = 4 až 6 osob
- **Sociologické hledisko** – změny chování a společenská diferenciacce, nové kulturní vzore a formy organizace společnosti
- **Urbanizace** – proces přeměny rurálního (venkovského) prostředí na urbánní (městské) spojený s přesunem obyvatelstva ze zemědělského zázemí do měst: ekonomické, demografické a sociální důsledky
  - **Suburbanizace:** decentralizace některých městských funkcí do zázemí měst: proměna příměstské krajiny
- **Urbanistika** – komplexní studium problematiky měst: multidisciplinární přístup: historie, dějiny umění, památková péče

Definice

- **Města** – samosprávná střediska opevněná hradbami a nadaná výsadami, která se vyvinula:
  - 1) **přerodem ze starších sídlišť (tzv. rostlá města):**
    - a) řemeslnicko-kupecká podhradí centrálních hradisek (10. stol.): Praha, Litoměřice, Žatec, Hradec Králové, Chrudim, Čáslav, Brno, Olomouc, Znojmo
    - b) ze sídliště střediskové funkce s trhem (tržního centra): Kroměříž, Opava
  - 2) **novým založením („na zeleném drnu“):** Moravská Třebová, Jevíčko, Třebíč, Uherský Brod, Litovel, Frenštát, Příbor, Bruntál, Uničov, Horní Benešov (rudonosná ložiska v Jeseníkách)
- **Institucionální město** – základní typ evropského sídliště, jehož existenci zajišťují privilegia (výsady) v podobě městských práv udělených panovníkem (církevní institucí, šlechtou)
  - německy mluvící země** – návaznost na pozdně antická města (10. – 12. stol.)
  - Polsko, Uhry** – města zakládali Piastovci i Arpádovci jako opory moci
  - Čechy a Morava** – během kolonizace za přispění cizích osídlenců povolanych Přemyslovci
    - recepce (přebírání) technologických a kulturních impulsů, norem a vzorců chování

- **Poloha měst** – na dálkových komunikacích a při celnicích: obchodní kontakty (nucené cesty a právo nuceného skladu)

Čechy: na hlavních cestách směřujících do Prahy

Morava: do Brna

- **Prachatice:** na tzv. zlaté stezce po níž se vozila sůl ze Solné komory v Salcburku (z okolí Hallu)
- **Most, Kadaň:** odbyt v krušnohorské hornické oblasti (těžba stříbra)
- **Opava:** vývoz olova přes Uherský Brod do Uher k zajištění tamní zlatnické výroby
- **Jihlava:** vývoz stříbra do Řezna
- **Brno:** kontakty s Vídní

- **1. vlna: Přemysl Otakar I. (1197-1230)** – Č: Staré město pražské, Cheb, Litoměřice atd.
  - M: Uničov, Bruntál, Opava, Hodonín

olomoucký biskup Bruno ze Schauenburgu (1245-1281) – M: Brušperk, Vyškov, Kelč, Kroměříž, Mohelnice, Svitavy, Blansko

- **2. vlna: Přemysl Otakar II. (1253-1278)** – Č: Nové Město pražské (1257), Děčín, Most, Kolín, Písek, České Budějovice
  - M: Přerov, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Litovel

Václav II. (1271-1305) – Č: Kutná Hora, Nová Plzeň, Sušice (celkově 32)

– M: Břeclav (celkově 18)

*Královská města v českém království, moravském markrabství
a v Opavsku kolem roku 1400 (podle Františka Hoffmanna)*

- **Založení města** – mělo právní povahu a znamenalo propůjčení městských práv: **institucionální město**
  - právní město: **civitas** (před r. 1200 hrad), obyvatelé města **cives** a městská obec **comunitas**
  - **tzv. lokace**: založení města bylo podmíněno přísunem obyvatel, vyměřením parcel, z nichž se platila daň a vznik nejnútnejších městských institucí
lokátor: obvykle získal úřad městského rychtáře a pobíral třetinu ze soudních poplatků (dvě třetiny náležely objednateli, tj. panovníkovi).
- **Městský status** – vyžadoval královo povolení: tzv. **regál**, který se vztahoval na města:
  - a) zeměpanská – královská, markraběcí
  - b) nezeměpanská – církevní (biskupská, klášterní), šlechtická
- **Předpoklady** – hospodářské: rozvinuté zemědělské zázemí a regionální trh
  - stát s centrální mocí
  - zemský mír a právní řád
  - královská privilegia zajišťovala zákonnou ochranu měst

- **Pavel Kristián Koldín** – „město a obec nic jiného není, nežli nějaká společnost a shromáždění lidí, kteří se jistými právy a pořádky řídí a spravují“ (O státu a spravedlnosti)

- **Haase, Carl.:** Die Entstehung der westfälischen Städte, Münster 1965.

– výčet znaků, které charakterizují město: „**svazek kritérií**“ (**Kriterienbündel**)

- **Strahm, H.:** Zur Verfassungstopographie der mittelalterlichen Stadt mit besonderer Berücksichtigung des Gründungsplanes der Stadt Bern Zeitschrift für Schweizerische Geschichte 30, 1950, 373-410.

4 metodická hlediska:

- a) topografické
- b) sociální a hospodářsko-historické
- c) ústavně a právně-historické
- d) historicko-politické

- **Carolyn M. Heighway (ed.):** The Erosion of History. Archeology and Planning in Towns a study of historic towns affected by modern development in England, Wales and Scotland. Council for British Archeology. York 1972.

– **kritéria městskosti:** 12 ukazatelů – městská obrana – vnitřní plán ulic – trh – mincovna – právní existence

– umístění – obyvatelstvo – ekonomická základna – domovní parcely a typ domu

– sociální diference – náboženské organizace – soudnictví

- **Dilcher, Gerhard.:** Rechtshistorische Aspekte des Stadtbegriffs. In: Vor- und Frühformen der europäischen Stadt im Mittelalter I-II, H. Jahnkum, W.-Schlesinger H.- Steuer, Abhandlungen der Akademie Wissenschaften in Göttingen, Philosophisch-Historische Klasse, 3 Folge, Bd. 83-84, Göttingen 1973-4, 12-32.
  - město právně tvoří **4 elementy (znaky):** 1. městský mír, 2. městská svoboda, 3. městské právo, 4. městská ústava
- **Hensel, Witold.:** Archeologie a początkach miast słowiańskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963.
  - před vznikem lokálních měst ve 13. stol. rozeznává 2 stupně (předěl: 10. stol.): a) zárodek města (założek miasta)
b) město na právu domácím (lokalnym)
- **Moździoch, S.:** Zur Genese der Lokationsstädte in Polen in stadthistorischer Sicht. In: Burg- Burgstadt – Stadt, Berlin 1995, 149-160.
  - snovil **6 hlavních funkcí města:** kritéria se hodí na – mladá a pozdě hradištní města 11. až 12./13. stol.
– vrcholně středověká města 13. stol.:
  - politicko-administrativní
  - vojenská (opevnění)
  - ideologická (kulturně-církevní)
  - ekonomická (centrum výroby)
  - směnná (obchod)
  - kulturní (zprostředkování informací)

- **Hofmann, F.:** České město ve středověku, Praha 1992.
 ...“České středověké město bylo vývojově vyšším druhem lidského sídliště, které mělo funkce ekonomickou, geografickou, stavební, vojenskou, sociální, politickou, právní a kulturní, jejichž souhrn vytvářel v každém městě specifickou strukturu a vyhraňoval skupiny měst k určitým typům“.

- **Města člení do 4 skupin** – podle hospodářského charakteru, která určuje sociální skladbu obyvatelstva:
  - a) **řemeslnicko-zemědělská:** převaha zemědělství, několik řemesel, nízká majetková a sociální diference obyvatel
  - b) **řemeslnická:** rozvinutá řemesla, ale nízký počet obchodních živností zajišťujících směnu se zemědělským zázemím
 rozvinutější majetková a sociální diference
  - c) **řemeslnicko-obchodní (exportní):** rozvinutá řemeslná odvětví, více obchodních živností, podporujících vývoz
 sociální skladba: klasické „trojvrství“ – zámožná horní vrstva (obchodní kapitál)
    - početnější střední vrstva (řemeslnická)
    - početná chudina
  - d) **sídelní:** se zvláštní koncentrací obyvatel (např. horní v období konjunktury)

Vznik měst

- **Dvě koncepce vzniku města:**
  - 1. kontinuální** – F. Hoffmann, J. Piekalski aj.
    - důraz na vývojovou souvislost VS měst s „městy“ staršího období (RS)
    - Piekalski: pro RS město pojem „časné město“
  - 2. diskontinuální** – J. Kejř, J. Žemlička: město 13. stol. považují za úplně nový fenomén
- **1. Přerodem ze starších sídlištních aglomerací: tzv. rostlá města**
  - přeměna starších raně středověkých hradeckých center
  - tři typy prostorového vztahu:
    - a) superpozice (z hradisek 9/10. stol.: Praha, Žatec, Litoměřice, Chrudim, Hradec, Olomouc)
    - b) lokace v těsné blízkosti: v prostoru suburbia (Bílina) nebo v zázemí satelitních osad (Čáslav, Litoměřice)
    - c) translace (St. a Nová Plzeň; Č: 13. stol. 18 případů, různé příčiny, Morava – např. Litovel).
- **2. Novým vysazením: tzv. na zeleném drnu:**
  - lokace ve 13. stol. podléhaly výlučnému souhlasu panovníka
  - klíčová úloha lokátora, problémy s majetkovými vztahy, nedostatkem kapitálu, osídlenců, nevhodná poloha
  - **nezdařené lokace** – Čechy: zaniklé město v podhradí Bezdězu, Hradištko – Sekanka, Tisová – Staré Mýto,
    - Morava: Městisko na Dražanské vrchovině, Žďár n. S. – Staré město, Litovel

Nejstarší města:

- Přejchod od předměstských forem neprobíhal vždy plynule a měl různé formy.
- Města vznikala v sousedství: a) centrálních hradů
b) klášterů – předkláštěří
c) biskupských sídel
- **Sídelní aglomerace** – městské rysy: tržiště, sídla kupců, čtvrti řemeslníků
– některé nezískaly od panovníka právo k městské organizaci
- **Prvotní město** – u nás není vazba na pozdně antická města: domácí vývoj
– raně feudální předměstské aglomerace 11. a 12. stol., přerůstající ve vrcholně středověká města
– zárodečná města s různě vyvinutými funkcemi
– F. Hofmann je nazývá „lokační města“ nebo „protoměsta“

Funkce:

- **Vznik a vývoj města** – velice složitý a dlouhodobý proces
  - město mělo složitější sociální a ekonomickou strukturu než vesnice (diferencovanější)
  - funkce se vytvářely v dobové a prostorové závislosti
- **dříve** – funkce se omezovaly hlavně na ekonomiku (podmínka vzniku města)
- **dnes** – městskost (institucionální charakter) zahrnuje další funkce:
- **bezpečnostní a vojenská** – ochrana obyvatel: pevnostní charakter
- **Rezidenční** – sídlo panovníka, církevní instituce nebo šlechty
- **Administrativní** – samosprávné orgány měly i funkcí politickou
- **Sociální** – různorodá skladba obyvatelstva: měšťané (řemeslníci a kupci), nejbohatší (patriciát), chudina, cizinci
- **Hospodářská** – řemeslná odvětví (cechy) zajišťující hmotné potřeby měšťanů
- **Soudní** – správa města vycházela z ustanovení městského práva (spory mezi měšťany řešil tzv. smírčí soud)
- **Kulturní** – architektura, užité umění, školy (městské, církevní)

Dělení měst

- **dle vrchnosti:**
  - a) města královská: komorní (v přímém majetku králem, kterého zastupoval podkomoří)
horní (krále zastupoval mincmistr)
  - b) města věnná
  - c) poddanská – církevní (biskupská, klášterní)
– šlechtická
- **dle velikosti:**
  1. velká: civitates (rozdíl je především právní: rozsah práv)
  2. malá: městečka – oppida
- **dle opevnění:**
  1. hrazená
  2. nehrazená
- **dle funkce nebo významu:**
  1. **hlavní města** – všechny hlavní funkce včetně rezidenční: Praha, Brno, Olomouc
  2. **poddanská města** – hlavní funkce méně rozvinuté, někdy nejsou všechny
  3. **městečka** – značná redukce městských funkcí
  4. **města s dominantní funkcí** – horní (Kutná Hora), lázeňská (Poděbrady)
  5. **města revoluční** – vznikala za husitské revoluce – Tábor

Typologie měst

- **Třídění podle sociálně-ekonomické struktury (15. – 16. stol.):** Č + M kol. r. 1400: 556 z toho 55 královských (podle F. Hoffmana)
  - 1. řemeslnicko-zemědělská** – nízká úroveň řemeslné výroby a živností
    - nízká řemeslnická specializace a cechovní organizace (poddanská městečka)
  - 2. řemeslnická** – pokrývaly poptávku po vlastních produktech z místního trhu
    - specializace: dominují potravinářská a oděvní odvětví
    - výroba pro vzdálenější trhy: regionální, zemský, zahraniční
    - většina královských a vrchnostenských měst
  - 3. exportní** – nejvyspělejší ekonomický typ, typickým rysem je rozvoj určitého odvětví, jehož výrobky získaly mimořádné odbytové možnosti na vzdálenějších trzích (Brumov, Český brod, Jihlava)
  - 4. spotřební** – výroba zaměřena na spotřebu v rámci místního trhu: specializace výroby a rozvoj obchodních živností
  - 5. velkoobchodní** – sídla cechovních korporací: Praha, Brno
  - 6. hornická** – specializovaná na těžbu rud: Jihlava, Stříbro, Zlaté hory, Kurná Hora

Horní (báňská) města

- Specifická varianta měst s nalezišti kovových rud, která se od ostatních lišila větší mírou svobod obyvatel, jimž patřila část zisků z horního podnikání.
  - a) **královská** – podřízena přímo králi skrze královskou komoru a horní úřady
  - b) **svobodná** – podléhala částečně králi a částečně vrchnosti, jestliže se nacházela na jejích pozemcích nebo byla propůjčena na základě horního regálu
- **Horní správa** – úřednický systém, který vyměřoval a rozděloval důlní podíly, zaznamenával příjmy z urbury, (jmenovaní úředníci prováděli prohlídky stavu dolů a dohlíželi na jejich řádný provoz)
- **Nejvyšší mincmistr** – zastupoval krále a dosazoval městskou radu a konšely

- **Horní právo** – souhrn právních norem upravujících hornickou činnost, tj. vyhledávání, těžbu a zpracování nerostných surovin mezi králem, majiteli pozemků a horníky
  - vycházelo ze dvou základních principů:
    - a) horního regálu
    - b) horní svobody
- **Horní regál** – právo panovníka na nerostné bohatství země: rozhodoval komu přenechá právo těžby (církev, šlechta, města), stanovil podmínky – podíl z výtěžku (urbura: 1/8 vytěženého kovu)
  - předkupní právo na vytěženou rudu
  - právní předpisy (horních řádů) správy hor
  - vykonávání soudnictví
- **Horní svoboda** – svobodné vyhledávání nerostů bez souhlasu vlastníka pozemku
  - právo každého svobodně nalézat kovy (vlastnictví nerostů odděleno od vlastnictví půdy)

Terminologie

- Pro středověké latinské texty je příznačná terminologická nejednotnost
- **Villa** – obecné označení města ve Francii, německém příhraničí a Uhrách
  - v Čechách: označení menších sídlišť, vsí
    - 1244: Kladruby – listina o přeložení špitálu z Kladrub do Stříbra:
villa Cladrubensi: ve dvou starších listinách jsou Kladruby jmenovány jako město
  - na Moravě: termín se vykytuje v nejstarší české listině – privilegiu pro Uničov z r. 1223, v níž Přemysl Otakar I. povolil měšťanům práva, které jim před 10 lety udělil Vladislav Jindřich Uničov – označen jako nova villa, později: Nova civitas, Mährish Neustadt
- **Villa forensis** – trhovná ves, většinou náležela klášterům

- **Vicus** – staré označení sídelního útvaru
  - nejčastěji označuje kupeckou (tržní) osadu v místě dálkových cest, kde bylo možno obchodovat
  - **Vyšehrad:** 1091: Kosmas zmiňuje vyšehradský vicus za sídlo kupců (suburbio Pragensi et vico Wissegradensi)
  - **Znojmo:** 1226 – u kostela sv. Mikuláše: vicus Újezdec
    - 12. st. – u kostela sv. Michala pod znojemským hradem: vicus Bala
      - u východní brány: “vicus Ungarorum“
- ..
- **Staré Brno:** 1238 – listina pro špitál sv. Ducha, vicus označoval pouhou vesnici, vicus judeorum
  - ústředí aglomerace, snad hrad na ostrově mezi rameny řeky Svratky
  - církevní areál s rotundou P. Marie asi z 10./11. stol na sev. břehu
  - další podhradní osídlení při Vídeňské a Vojtově a Polní ulici
  - přesun do areálu pozdějšího města v průběhu 12. stol., výstavba kostela sv. Petra
- **Litoměřice:** 1252 – vicus označoval uzavřenou osadu s řemeslníky

- **Burgus** – označení uzavřeného opevněného místa
  - někdy šlo o tržní sídliště s vyšším právním postavením než okolní vesnice
    - Veligrad:** 1228: klášterní trhovává ves (dnes Staré Město u UH), listině olomouckého biskupa Roberta
    - Brno:** 1231: burgus u sv. Jakuba (předstupeň institucionálního města)
    - Olomouc** – burgus u kostela sv. Petra (20. léta 11. stol. hradní, 1063 biskupský, 3/3 13. stol. farní)
      - Předhradí: od 11. stol. hospodářská činnost, trh
        - osady – sv. Michala, Mořice, Blažeje
  - Čechy: jen jednou: 1186: Kadaň (donace johanitům)
  - 3 významy:
    - a) **Jiří. Kejř:** neopevněné skupiny domů, které ležely v dosahu hradu a postupně se včlenily do města
    - b) **Jindřich Tomas:** termín je synonymem lat. civitas (Brno - jako právní město existovalo již ve 20. l. 13. stol. 1999: Od raně středověké aglomerace k právnímu městu (výbor studií). Litoměřice.
    - c) **Rudolf Procházka:** rané stadium města, jež mělo alespoň základní stupně samosprávy, tj. zvýhodnění obyvatel ve srovnání s běžnými podhradskými sídlišti

- **Civitas** – označení města a jeho obyvatel (měšťané: cives)
  - termín původně označoval hrad: po r. 1200 lokované právní (institucionální) město (Opava 1224)
  - lokace města: akt, jímž určitá skupina obyvatel usazená na ohrazené ploše obdržela městské právo
  - městské právo platilo v obvodu hradeb (příkop), na předměstích byla situace složitější

Označení: a) biskupských sídel (papežské listiny pro Prahu a Olomouc)

b) 12. stol.: panské sídlo – hrad nebo hradeb obvod

c) pol. 13. stol.: přísně se rozlišuje: civitas – město a hrad – castrum

e) 2. pol. 13. stol.: označuje pouze město: Opava, Hradec Králové, Znojmo

- **Město a městečko** – rozdíl nejen ve velikosti, ale i právní
  - 1243: Brno mělo nejúplnější privilegium v českých zemích (od rakouských měst Enže (Enns) a Vídně)
  - městečka měla nižší právní vybavení
  - obvykle pod svrchovaností duchovní či světské vrchnosti
  - v závěru vrcholného středověku dostávají právo odúmrti.

- **Oppidum** – ve starších pramenech označuje opevněné místo nebo hrad
  - později s rozšířením civitas (vyšší význam) označuje menší venkovské město nadané městskými právy
- **Oppidum forense** – tržní místo (ne město!)
- **Forum** – tržiště nebo trhový poplatek (někdy i statut celého trhového sídliště)
  - ve Slezsku často označuje sídliště městského typu
- **Urbs** – v předměstském období označuje hrad jako sídlo správy se střediskovou funkcí
Praha: jako urbs znamená vždy Pražský hrad
- **Municipium** – pevnost, např.: 1279 - Čáslav

Dějiny bádání

Morava a Slezsko

1. pol. 19. – pol. 20. stol.:

- ojedinělá záchrana nálezů a první výzkumy
- neprofesionální archeologové: vlastivědci, učitelé
- spolková muzejní činnost:
  - 1883: Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci
  - 1888: Muzejní spolek v Brně
  - 1906: Moravský archeologický klub (MAK)
  - 1919: Státní archeologický ústav v Praze (SAÚ)
- **1. pol. 19. stol:** výzkumy slov. pohřebišť, hradisek a středověkých hřbitovů
  - 1845: **Jan Eder** prozkoumal středověké pohřebiště ve Farní ul. v Židlochovicích
  - 1846: **Gustav Wolny** velkomoravské pohřebiště u Rajhradu

Mořic Vilém Trapp – brněnský historik a archeolog, konzervátor památkové péče
(1825–1895)

- od 1854: budoval archeologickou sbírku Františkova muzea (MZM)
- 1864: kustod
- zdokumentoval fresky tzv. přemyslovského cyklu v rotundě sv. Kateřiny v areálu přemyslovského hradu ve Znojmě

Rotunda sv. Kateřiny zbudovaná knížetem Konrádem I. a jeho syn Litoldem

Ludwig Heinrich Jeitteles – přírodovědec (zoolog, antropolog)
(1830–1883) – od 1858: učil na něm. gymnáziu a reálce v Opavě
– od 1862: v Olomouci, 1874: ve Vídni
– olomoucká „nákolí“: torza střed. staveb považoval za laténské (podle objevů ve Švýcarsku)

Anton Rzehak – od 1905: prof. přírodovědy na něm. technice
(1855–1923) – dokumentoval nálezy ze středověkých jímek

Inocenc Ladislav Červinka – 1920: státní konzervátor v SAÚ, 1924: v MZM
(1869–1952) – 1933: ved. prehistorického odd., zakladatel MAK
– soupisy lokalit, výzkumy pohřebišť a mohylníků

80. léta – systematictější provádění výzkumů: K. J. Maška, J. Palliardi, J. Wankel, F. Přikryl, M. Kříž,
Jan Knies (1894: první soupis slov. nálezů z Moravy)

1926: Jaroslav Böhm – kladl důraz na výzkum raně středověkých lokalit (hradiska): soupis známých lokalit
Slezsko v době předhistorické, Vlastivědný sborník slezský 2, 15–31.

1933-41: výzkum hradu Cvilína u Krnova – krnovský stavitel **Gustav A. Horny**

1941-42: rotunda sv. Mikuláše v Těšíně – G. Raschke, 1947-55: **Alina Kietlińska**

2. pol. 20. stol. až 1990: 2 etapy:

a) po 1945: základy moderního výzkumu: školení archeologové výzkumy hradisek a záchranné akce v intravilánech měst

Hradiska: Kylešovice: 1946-47 J. Poulík

Na valách ve St Městě: 1948 V. Hrubý, 1985 L. Galuška

Staré zámky v Líšni: 1948-55 J. Poulík, do 1965 Č. Staňa

sv. Hypolit ve Znojmě: 1950-57 B. Dostál

Chotěbuz-Podobora: 1952-54 L. Jisl

Valy u Mikulčic: od 1954: J. Poulík, 1975-90 Z. Klanica

Pohanskou Břeclavi: 1959-70 F. Kalousek, pak B. Dostál

Mohylníky: Stěbořice: 1952-53, 55, 61 L. Jisl

Hněvošice: 1959-60 J. Král

Církevní objekty: Holasovice – církevní stavba a hřbitov: 1959 Vlasta Šikulová

Dolany – kartuziánský klášter: 1962-75: Vaáclav Burian

Hrady: Tepenec: 1968-71: B. Novotný a V. Burian, od 1971: V. Dohnal

60. léta: Brno: B. Novotný, V. Hrubý, V. Nekuda, K. Reichertová

po 1970: soustavné sledování historických jader

3 centra: AÚ ČSAV v Brně + Expozitura v Opavě

OSSPOP (Okr. středisko památkové péče a ochrany přírody v Olomouci)

archeologická oddělení v okresních muzeích

Olomouc: V. Dohnal (Přemysl. hrad), J. Bláha (Prior), P. Michna

Opava: dominikánský klášter – V. Šikulová (do 2001 SZM)

Ostrava: kostel sv. Václava – V. Šikulová, J. Král;

Rýmařov, Loštice, Mohelnice, Šumperk: V. Goš., J. Karel

Bruntál, Uničov – Pavel Michna

Brno, Jihlava – Bohuslav Novotný, Vladimír Nekuda, Zdeněk Měřínský, Rudolf Procházka,

Uherský Brod – Jiří Pavelčík, Rudolf Procházka

Přerov – Čestmír Staňa

Uh. Hradiště – Rudolf Snášil, Rudolf Procházka

Ivančice – Luboš Šebela

Blansko – Jiří Doležel

Znojmo – Jaromír Kovárník

Žďár n. Sáz – Jaroslav Král, Václav Richter

Brno – kostel sv. Mikuláše (1963 nebo 1964): Ve druhé řadě ved. výzkumu B. Novotný, vpravo sedící J. Unger, za ním vlevo T. Velímský, uprostřed M. Čižmář, vzadu vpravo P. Michna.

Zakládací listiny

- **1. období vzniku měst** – převažují ústní (tradiční) akty, převaha obyčejových ustanovení
  - královské listiny: Německo: Špýr (1111), Worms (1114)
České země – o století později než v Německu
    - na Moravě dříve než v Čechách
1223: Uničov a Bruntál
1224: Opava,
1262: Litoměřice
- **2. v průběhu výstavby** – zakládací listina mohla být vydána i dodatečně nebo nebyla vydána vůbec
  - královská města: ústní založení (Olomouc)
  - města nekrálovská: listiny vydává vrchnost